

Mihai LUNGEANU

În căutarea cuvintelor pierdute și rezărite... la Sibiu

Gata și ediția FITS cu numărul XVI!

Ce-ar mai fi de spus (scris) la câte s-au vorbit, văzut, ascultat, imaginat, comunicat, consumat și (uneori, ne)digerat... Poate doar dacă fiecare dintre participanți ar da seama despre ce anume i s-a întâmplat lui însuși, personal, nu numai ca parte a celui fabulos personaj colectiv numit, pe bună și chiar orgolioasă dreptate, Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu. Ar fi extraordinar să poți reconstrui *obiectul* doar din percepțiile nemijlocite ale *subiecților*. Să ne retragem însă din caruselul simțurilor ispitite permanent și teatralizate la maximum și să intrăm în spațiul-spectacol al Librăriei HUMANITAS.

Dacă ar fi putut fi filmate **spectacolele-lectură** desfășurate în acest an în subsolul absolut miraculos amenajat (ca un labirint primitor dar plin de surprize la fiecare privire), am putea recompune și imagistic un spectacol cu totul inedit prin subiectele și distribuția fiecărei zile, și fascinant de oriunde l-ai fi privit. Ne rămâne doar farmecul cuvintelor scrise pentru a încerca să retrăim cele două-trei ore zilnice de spectacol al cuvintelor spuse, expuse și supuse unor comentarii făcute de ju(de)cători profesioniști.

Textele citite la Sibiu pot fi de-acum „lecturate” de către cei care nu au avut șansa de a le auzi-vedea-comenta, în emblematica „Antologie” dedicată secțiunii de spectacole-lectură, pusă de organizatori la dispoziția doritorilor, cu aceeași generozitate exemplară cu care ne atrage de la prima ediție. De aceea, nu analiza textelor este scopul acestor însemnări, ci încercarea de a desluși în ce a constatat farmecul aparte al ediției 2009. În primul rând, prezența sărbătorească a *cărților* a devenit un spectacol în sine. Titluri, imagini, forme, culori, alăturări savante sau provocatoare, mistere sau revelații, tonuri tari sau sensibile nuanțe, călătorii sau analize, poezie sau enciclopedie, DVD-uri sau CD-uri, studii sau divertisment, totul se oferea obraznic ochiului, fără un scenariu prealabil, dar cu un efect halucinant asupra minții și sufletului celui prins în capcana dorinței de a privi de jur-împrejur. O adevărată luptă a cuvintelor: cele scrise de autorii citați, și rostite de actorii-interpreți, cele spuse de criticul Sebastian Vlad Popa, moderator devenit amfitrion al invitaților de fiecare dimineață, cele tipărite în și pe miile de cărți înconjurătoare (producând asupra minților un adevărat fenomen de *cartea-morgana*), în fine cuvintele care se străduiau să exprime opinii, reacții, sugestii, nedumeriri sau aprecieri, venind dinspre grupul mereu numeros de ascultători-spectatori-devoratori de cuvânt. O scenografie (o *sonografie*, mai degrabă!) pe care echipa de sunetiști-radiofoniști de la Radio România, alcătuită din Adrian Zaharescu, Lucian Rânaciu și Lucian Toma, a surprins-o și captat-o cu fidelitate de fiecare dată, pentru a ne putea oferi materialul obiectiv necesar realizării viitoarelor emisiuni THALIAFEST, producții ale Teatrului Național Radiofonic, realizate de autorul acestor rânduri (alături de o echipă care îi cuprinde pe Irina Soare, redactor; Vasile Manta, regizor tehnic, și George Marcu, regizor muzical) care-și propun să îmbogățească anual arhiva Festivalului cu imagini sonore despre

secțiunea de spectacole-lectură, menținând, într-o agendă subiectivă a ascultătorilor postului Radio România Cultural, atenția asupra fenomenului dramaturgic contemporan propus de selecționerii secțiunii. CD-urile realizate de **Teatrul Național Radiofonic (TNR)** compun o valoroasă bibliotecă vorbită, cuprinzând atât fragmentele interpretate de către actori ai Teatrului Național „Radu Stanca”, cât și dialogurile susținute colocvial de către personalități marcante ale peisajului teatral contemporan. Teatrul Național Radiofonic își onorează includerea printre colaboratorii permanenți ai festivalului, străduindu-se de fiecare dată să îmbine interesul profesional cu prietenia, acuratețea informației cu standardul artistic, respectul față de programul estetic asumat cu devotamentul față de fenomenul teatral promovat. Deși prezent la Sibiu și cu această misie oficială, am îndrăznit să privesc întregul ambient (inclusiv ceaiurile, cafeaua, apa sau sucurile darnic gospodărite de amabilele gazde ale întâlnirilor) cu ochii unui copil intrat în subteranele catacombe ale unui castel modernizat, dar rămas încă magic prin comorile puse la vedere, la atingere, la mirosire, la citire, la minunare, la meditare și la reverie. Poate că Librăria HUMANITAS din Sibiu și Teatrul Național Radiofonic chiar vor oferi celor mai mici cititori posibilitatea să asculte lucrări de gen și adecvate vârstei într-o atractivă stare de grație culturală, înconjuțați de dinamica seducătoare a cuvintelor tipărite, spuse, scrise, pictate, citite și/sau doar auzite.

Dar... să căutăm în continuare acele cuvinte dispuse să recomună atmosfera spectacolelor-lectură, construite anul acesta pentru urechile (și mai ales pentru ochii) celor prezenți de către doi regizori inimoși și ingenioși, dedicați valorificării textelor puse la dispoziție de selecția festivalieră: **Anca Bradu și Radu Alexandru Nica**. Deși sensibil diferite prin modalitățile lor de a transforma lectura în spectacol (Anca Bradu căutând intenția revelatoare a sensului ascuns în cuvintele rostite de către actorul devenit, astfel, purtător și de semn, dar și de sens, iar Radu Alexandru Nica intuind forța de impact a dinamicii ascunse în spatele cuvintelor, și exploatând capacitatea obiectelor, a gesturilor, a mișcărilor de a menține atenția la cota interesului), ambele variante au avut darul de a pune în discuție atât valoarea textelor, cât și utila valorificare a interpreților, mulți dintre ei studenți aflați la stadiul (și studiul) unei prime experiențe de rostire cu voce tare a unui text, în fața unui auditoriu generos, dar specializat. Diversitatea „montărilor” a folosit însă publicului, dovedind de fiecare dată cât de bogată poate fi oferta de spațiu a magicului subsol plin de cuvinte ascunse.

Dacă privirile au funcționat non-stop, fiind atrase consecutiv dar și simultan atât de *scenă* cât și de *rafturile cu cărți*, urechile și-au acordat privilegiul de a capta doar ceea ce trecea de cota de atenție: replici, reflecții, situații, relații, motivații, idei, povești, cuvinte tari, cuvinte transparente, pauze neliniștite sau tăceri orchestrate. Un adevărat spectacol al vorbelor și sunetelor, un joc secund desfășurat între zidurile unei *pivnițe cu cărți*, alternativă meditativă a dinamicului *pod cu jucării*.

Amintind că toate manifestările au fost programate să înceapă în fiecare zi la ora 11.30, să refacem desfășurarea calendaristică a Secțiunii „Spectacole-lectură”, cu titlurile, autorii, traducătorii și comentatorii textelor.

31 mai: Incendii de **Wajdi Mouawad**

Textul dramaturgului, și regizorului libanez a avut premiera absolută la Théâtre de Quat'Sous din Montréal, Canada, și a fost tradus în limba română de către Zeno Fodor. La discuțiile de după lectură au participat atât invitații moderatorului, criticii Mihaela Michailov și Mircea Mihăieș, cât și regizoarea spectacolului, Anca Bradu, alături de intervențiile datorate lui Ion Cocora și Ion Bogdan Lefter.

Foto: Scott Eastman

1 iunie: Sfârșitul lumii de Astrid Saalbach

Textul actriței născute în 1955, debutând ca scriitoare în 1981, a fost tradus din daneză de Ana-Stanca Tabarasi și a prilejuit intervenții documentate din partea criticilor Doina Modola și Oltița Cîntec, alături de Sebastian Vlad Popa și Anca Bradu.

2 iunie: Scorpionul de Eşber Yagmurdereli

Un text „despre viață, iubire și cruzime...” scris „în amintirea acelor persoane dragi care și-au trăit viața incomplet sau doar pe jumătate, ani de zile pe aceste meleaguri, în cleștii Scorpionului” cum declara scriitorul și poetul turc, tradus în românește de Azel Mavi Anton. La discuțiile moderate de Sebastian Vlad Popa au luat parte criticii Cornel Ungureanu și Mihai Sin.

3 iunie: Pumpgirl de Abbie Spallen

Textul autoarei irlandeze care a primit în anul 2009 „Stewart Parker Awards for new playwrights”, tradus de Dan Sociu și Ionuț Sociu, a fost construit ca spectacol-lectură de inventivul Radu Alexandru Nica împreună cu studenții anului I actorie. Au discutat despre subiect, stil și mijloace, atât autoarea, cât și criticii Andreea Dumitru și Daniela Magiaru, alăturându-se observațiilor avansate de către colegii lor Crenguța Manea și Mircea Morariu, incitați de neobositul Sebastian Vlad Popa. De amintit că în deschiderea dimineții de lectură, redacția Teatrului Național Radiofonic a lansat public un proiect realizat în parteneriat cu Institutul Polonez din București, oferind spre audiență celor prezenți un scurt fragment din spectacolul radiofonic **Made in Poland** de **Przemysław Wojcieszek** (traducerea Cristina Godun, regia artistică Ilinca Stihi, redactor și coordonator Crenguța Manea). Evenimentul a fost prezentat de dl. Alila Vizauer, redactor-șef al **TNR**, alături de dl. Jaroslaw Godun, directorul Institutului, în prezența realizatorilor.

Foto: Scott Eastman

4 iunie: Atelier de Vlad Zografi

Iată că și textul românesc a beneficiat de o traducere, de data aceasta în limba engleză, datorată aceluiași Dan Sociu și Ionuț Sociu. Textul, în lectura actorilor Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, conduși spre deslușire și interpretare de către Anca Bradu, a suscitât discuții colocviale între criticii Mircea Tomuș și Ion Cocora, moderați de Sebastian Vlad Popa și secundați de intervențiile regizoarei și ale implicatului actor Cătălin Neghină.

5 iunie: Everyman/Un om ca oricare de Goran Stefanovski

*Autorul macedonean a beneficiat de traducerea Ioanei Ieronim, prezentă și la discuțiile pe care moderatorul Secțiunii le-a provocat între criticii Ion Parhon și Ion Bogdan Lefter, punând în dezbatere atât valoare literară a textului subintitulat „o piesă-imoralitate”, cât și dramatismul său, ilustrat prin actul lecturii, a cărui „spectacularizare” a aparținut de data aceasta regizorului Radu Alexandru Nica. În aceeași dimineață, o premieră editorială de maximă importanță s-a constituit într-un adevărat eveniment concurențial, care a bucurat totuși pe toată lumea: lansarea celor două mult-așteptate apariții editoriale: **Antologia de texte 2009** și **Antologia pieselor prezentate în Secțiunea „spectacole-lectură”**, desfășurată la **CENTRUL CULTURAL HABITUS** (o inedită și foarte inspirată propunere de spațiu public dedicat acțiunilor mediactice), în prezența unui numeros grup de oameni de teatru, ilustrativ cumva pentru diversitatea geografică a participanților, salutăată cu binecunoscuta sa energie (dovedit ubicuă) de către directorul **FITS**, domnul Constantin Chiriac.*

6 iunie: Nevinovăție de Dea Loher

Textul, tradus din limba germană de Victor Scoradeț, i-a oferit criticului Mircea Morariu prilejul unui bogat comentariu bio- și biblio-grafic asupra binecunoscutei

autoare, pe care l-a dezvoltat apoi alături de criticul Nicolae Prelipceanu și de regizorul Radu Alexandru Nica (responsabil de forma de spectacol-lectură prezentată). Moderatorul a primit cavalește provocarea unor pertinente observații făcute de un ad-hoc intitulat „cititor curat”, care a lansat spre meditație generală deslușirea motivațiilor pesimismului general, observabil la finele lecturilor propuse anul acesta.

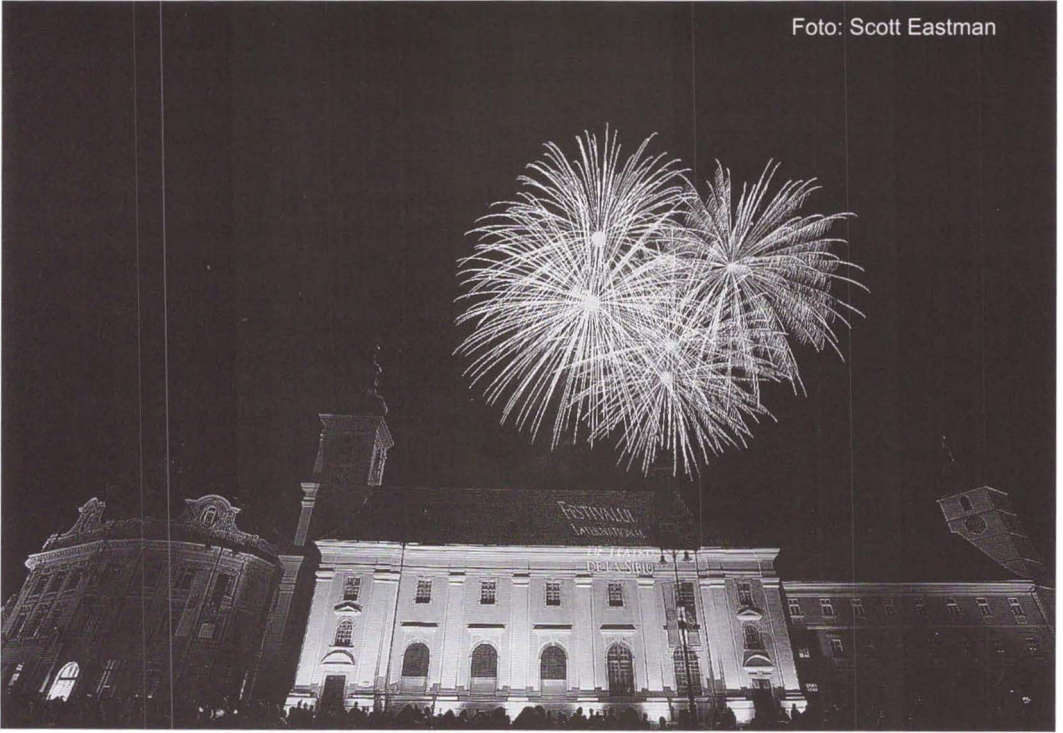
Nefiind înzestrat cu instrumentele specifice analizei critice, nu pot depune mărturie despre valorile reale sau ascunse ale textelor „lecturate” decât prin prisma unui *lucrător* cu cuvântul, mai ales în forma lui *radio-fonică*, deci oarecum *pre-gătită* pentru ascultare. Este, de altfel, rațiunea pentru care majoritatea textelor care ies dintre coperțile antologiei o fac numai în vederea transpunerii *scenice* (cu toate avantajele/dezavantajele laboratorului propriu fiecărui artist temerar), și mult mai rar în scopul unei puneri *în undă*. Anul acesta lecturile au oferit foarte dese și abundente didascalii, parcă numai bune pentru închegarea unui scenariu de film (nicidecum pentru susținerea actului dramatic specific spațiului scenei). În consecință, *cuvintele* citite și auzite la Sibiu își păstrează sensurile și energiile, misterul și conotațiile, dinamica sau poezia, în forma tipăriturii bilingve, care va traversa lumea în căutarea lectorului inspirat și inspirator, fiind deocamdată beneficiarele actelor de lectură datorate studenților și actorilor sibieni, îndrumați cu personalitate și perseverență de cei doi regizori amintiți.

Spectacolul-lectură a câștigat anul acesta în dinamism și vizualizare, dar poate că a pierdut ceva din savoarea cuvântului purtător de sens. Cred că lectura unui text dramatic, chiar și sub formă de spectacol, nu înseamnă neapărat arătarea sentențioasă a unui anume înțeles, descifrat și propus de către creatorul reprezentației, ci mai degrabă evidențierea multitudinii de sensuri aflate încă în miezul de energie al cuvintelor. O lectură elaborată, atentă și reverențioasă (fără a fi umilă) față de text îl poate avantaja pe autor, oferindu-i șansa unei recepționări publice deschise, elastice, tentante, chiar atractive. O lectură blitz, în schimb, poate surprinde plăcut, dar riscă să nu convingă. Concurența făcută de titlurile tentante, atractive, unele chiar apetisante, aflate la *înde-ochiul* ascultătorilor, poate scuza și ea distribuția inegală a energiilor de atenție. Oricum, rămâne un mare câștig spațiul de spectacol tocmai descoperit (și validat deja printr-un apreciat *one-woman-show* susținut de actrița sibiană **Diana Fufezan**, intitulat **Oscar și buni roz**).

Dar cel mai important câștig, reportat, ca de fiecare dată, la plusurile Festivalului sibian, rămâne preocuparea constantă a Secțiunii spectacole-lectură de a conecta teatrul românesc la fenomenul european și universal, incitarea la performanță prin competiție și integrarea eforturilor creatoare autohtone într-un circuit al valorilor de ultimă oră. Până la întâlnirea din 2010, rămânem cu gustul și imaginea cuvintelor pe care le vom căuta, cerceta, descoperi, înțelege, asuma și folosi (sau nu), precum și cu dorul de a re-descoperi jocul lor secund în evenimentele care alcătuiesc, în fiecare început de vară, Secțiunea de spectacole-lectură a Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu.

Ne revedem la Festival, în 2010!

Foto: Scott Eastman

Theodor Paleologu, Ministrul Culturii și Cultelor,
alături de gazde și participanți la FITS, 2009

Foto: Scott Eastman